

KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI O‘QUVCHILARDA ART TERAPIYA ORQALI TASAVVUR VA IJODKORLIKNI RIVOJLANTIRISHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

O‘rinova Dilfuza Esanovna
Osiyo xalqaro universiteti magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada kichik maktab yoshidagi o‘quvchilar o‘z xayollari va tasavvurlariga asoslangan holda qiziqarli ertak va hikoyalarni o‘zlari mustaqil ravishda to‘qiy olishlari haqidagi tahlillar, kichik maktab yoshidagi bolalar tasavvurining juda keng va xilma-xilligi borasida fikr-mulohazalar yuritilgan.

Kalit so‘zlar: Metod, terapiya, o‘yinlar, texnologiyalar, diqqat, xotira, nutq, dunyoqarash, muloqot.

Kichik maktab Yoshidagi bolalarning aqliy rivojlanishi O‘qish faoliyati kichik maktab Yoshidagi o‘quvchining aql-idroki, sezgirligi, kuzatuvchanligi, eslab qolish va esga tushirish imkoniyatlarining rivojlanishi uchun muhim shart-sharoitlar yaratadi, hisoblash malakalarini shakllantiradi. SHu Yoshdagi bola idrokining o‘tkirligi, ravshanligi, sofligi, aniqligi, xayolining yorqinligi, xotirasining kuchliligi, tafakkurining yaqqolligi o‘zining qiziquvchanligi, ishonuvchanligi bilan boshqa Yoshdagi bolalardan ajralib turadi. Kichik maktab davrida o‘qish faoliyati bilan shug‘ullanish, jumladan, moddiy narsalarning har xil xossalari bilan tanishish sezgilarning o‘shishiga katta ta’sir ko‘rsatadi. Kichik maktab Yoshidagi o‘quvchilarda asosan farq qila olish, ko‘rish va eshitish sezgilari ayniqsa tez o‘sadi. 7-10 Yoshli bolalarda ranglarning tuslarini sezish 45% ortishi, 10-12 Yoshgacha bolalarda esa 65% gacha ortishi rus olimlari tomonidan aniqlanilgan. Kichik maktab o‘quvchilarini rasm chizishga o‘rgatish ranglarni farqlash sezgirligining o‘shishiga katta ta’sir ko‘rsatadi. Ohanglarni farq qilish sezgirligi, ayniqsa bolalarga musiqa va ashula o‘rgatish jarayonida kuchli suratda o‘sadi. Sezgilarning o‘shishida Shuningdek, jismoniy tarbiya mashg‘ulotlarining ham ahamiyati katta. Aniq harakat qilishga jalb etuvchi mashqlar bolalarning muskul-harakat sezgilarini o‘stiradi.

Kichik maktab davriga kelib idrokning hamma turlari asosan ta’lim- tarbiya tufayli mazmun, aniqlik, ravshanlik jihatdan ko‘p darajada takomillashadi. Mazkur Yoshdagi bolalar o‘z idroklarining aniqligi, ravonligi, o‘tkirligi bilan boshqa Yosh davrdagi insonlardan keskin farq qiladi. Ular har bir narsaga berilib, o‘ta sinchkovlik bilan qarashlari sababli idrokning muhim xususiyatlarini o‘zlashtirish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Birinchi sinfga kelgan bola predmetlarning rangi, shakli va kattaligini, ularni maqonda joylashishini bilish bilan, birga ularni taqqoslay oladi. Maktabda muvaffaqiyatli o‘qish uchun bola sensor rivojlanganlik darajasining yuqori bo‘lishi juda muhim hisoblanadi. Maktab Yoshiga kelib, normal rivojlanayotgan bolalar rasm va suratlar real hayotni aks ettirayotganligini yaxshi tushunadilar. Shuning uchun ham surat va rasmlarda nimalar aks etganini real hayotga taqqoslagan holda bilishga harakat qiladilar. Bola rasmlarda atrof hayotdagi narsalarni kichiklashtirib tasvirlanganligini anglay biladi. Bu tasvirlar bolalarda estetik va badiiy didni

rivojlantiradi. Chunki, bola shu rasmlar orqali olam go‘zalligini, uning turfa ranglardan iborat ekanligini anglaydi, ajratadi va o‘z munosabatini bildira oladi. Ta’limtarbiya jarayonida bolalarda ixtiyoriy idrok va kuzata olish qobiliyati o‘sadi. Kuzata bilish muvafaqqiyatli o‘qish uchun zarur shartlardan biridir. O‘quvchilarda kuzata bilish qobiliyati ularning tafakkuri, irodasi, qiziqish, havaslari bilan birgalikda o‘rib boradi. Bu Yoshdagi o‘quvchilar o‘z idroklarini mustaqil idora eta oladilar. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari katta Yoshdagi odamlardan deyarli qolishmasdan to‘g‘ri chiziqni ko‘z bilan chamalab teng ikki bo‘lakka bo‘la oladilar, narsa va chiziqlarni katta-kichikligiga qarab taqqoslay oladilar, narsalarning fazoda turgan o‘rnini, ularning qaysi biri yaqinroq yoki uzoqroq, qaysi biri balandroq yoki pastroq joylashganini ko‘z bilan chamalab, shu masofani bosib o‘tish uchun talab qilinadigan vaqtni ham taxminan hisoblay oladilar. Maktab ta’limiga tayyorlanayotgan bolada diqqat nisbatan uzoq muddatli va shartli barqaror bo‘ladi. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida diqqatni irodaviy zo‘r berish bilan boshqarish va vaziyatga moslash imkoniyati yaxshi bo‘lmaydi. Buning asosiy sababi, ularda ixtiyoriy diqqatning kuchsizligi va beqarorligidir. Bolalarda ixtiyorsiz diqqat ko‘proq rivojlangan bo‘ladi. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari materiallarining yaqqolligi, yorqinligi, jozibadorligi, o‘quvchida beixtiyor histuyg‘ularni uyg‘otadi va kuchli irodaviy zo‘riqishsiz fan asoslarini egallash imkonini beradi. 1-2 sinf o‘quvchilari diqqatining o‘ziga xos xususiyatlaridan biri - uning etarlicha barqaror emasligidir. Shuning uchun ham ular o‘z diqqatlarini uzoq muddat muayyan narsalarga qarata olmaydilar va diqqat ob‘ektlari ustida uzoq tura olmaydilar. Ta’lim jarayoni kichik maktab Yoshidagi o‘quvchilarning ixtiyoriy, barqaror, mustahkam, kuchli, faol ongli diqqatni rivojlantirishga qulay shart-sharoit yaratadi. Bilim olish jarayonida mustaqil aqliy mehnat qilish, misol-masalalar echish, mashqlar bajarish, takrorlash irodaviy zo‘r berish jarayonida ixtiyoriy, ongli diqqat tarkib topadi. Bu Yoshdagi bolalarda ixtiyoriy diqqatni to‘plash, tashkil qilish, uni taqsimlash, ongli ravishda boshqarish uquvi shakllana boshlaydi. Ushbu matritsa kichik maktab Yoshidagi o‘quvchilar diqqatining ko‘chishi, taqsimlanishi, mahsuldorligi va barqarorligini aniqlash uchun ishlatiladi. Kichik maktab Yoshidagi bolaga Landolt xalqachalari chizilgan blank taqdim etiladi va unga quyidagi qo‘llanma beriladi. “Hozir biz sen bilan “ Diqqatli bo‘l va iloji boricha tezroq ishla“ nomli o‘yin o‘ynaymiz. Sen hozir boshqa o‘rtoqlaring bilan musobaqalashasan. Keyin musobaqada kim yutganini ko‘ramiz. Seni bajargan ishlaring o‘rtoqlaringnikidan yomon bo‘lmaydi deb o‘ylayman. SHundan so‘ng bolaga Landolt xalqachali blank ko‘rsatiladi va u nima qilishi kerakligi tushuntiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Qudrat Do‘stmuhammad. “1 dan o‘ngacha” MTM tayyorlov guruhlar uchun tavsiya Toshkent. «Sharq»-2000
2. Qodirova F.R. Bolalar nutqini rivojlantirish nazariyasi va metodikasi ruhiy omillari. -T.: Istiqlof, 2006.
3. Qodirova F.R. Bolalarni chet tilga o‘rgatish nazariyasi va metodikasi. -T.: Sanostandart, 2009.
4. Babayeva D.R. Nutq o‘stirish nazariyasi va metodikasi. Darslik. –T.: TDPU, 2018.